

Н. Разухан^{1*} , **Н.Б. Жиенбаева²**

¹Қаржы-экономикалық университеті, Моңғолия, Улан-Батор қ.

²Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

*e-mail: nurbyek23@gmail.com

ҚАЗАҚСТАН МЕН МОҢҒОЛИЯНЫҢ СТРАТЕГИЯЛАРЫ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ ПРОГРАММАЛАРЫҢДА ИНКЛЮЗИВТІК ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ

Мақалада цифрландыру жағдайында Қазақстан мен Моңғолияның білім беру бағдарламаларында инклюзивті білім беруді психологиялық қолдаудың негізгі бағыттары қарастырылады. Авторлар Қазақстан мен Моңғолияның стратегиялары мен білім беру бағдарламалары елімізде және шет елде инклюзивті білім беру тәжірибесін арттыратын мамандардың кәсіби дайындығын жоғарылату жайлы мәселелерді қарастырған.

Осы зерттеу аясында бастауыш мектеп жасындағы ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың (3 сынып оқушылары) білім беру мотивациясының, жеке қасиеттері мен қабілеттерінің кешенді диагностикасы жүргізілді. Бұл үшін Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйловтың әдістемесі бойынша оқу мотивациясы құрылымындағы басым мотивтерді анықтау әдісі, Кеттелдің тұлғалық сауалнамасы, Дембо-Рубинштейннің «Мен қандаймын?» әдістемесі қолданылды. Талдау нәтижесінде академиялық көрсеткіштер құрдастардың ақыл-ой қабілеттері мен беделін өзін-өзі бағалау үшін негіз болатындығы анықталды. Бұл оқушылар жеке қасиеттері мен зияткерлік қабілеттерін бағалаудағы үлгерім көрсеткіштерін басшылыққа алу тенденциясы, сыртқы бағалаудың өзін-өзі бағалауға әсері туралы мәліметтерді растайды.

Қазақстандағы инклюзивті білім беру – жаңа құбылыс. Ерекше білім алуды қажет ететін балаларды: яғни, мигранттарды, оралмандарды, этникалық жағынан аз балаларды, әлеуметтік бейімделуді ерекше қажет ететін балаларды, қолдаудың барлық кезеңдерінде: диагностикалық, психокоррекциялық, дамытушылық жұмыстардың мәні ерекше екендігі негізделген.

Мақалада инклюзивті білім беру жайлы мәліметтер жалпыланған, зерттеу нәтижелері ұсынылған, сондай-ақ осы саладағы мамандардың жұмыстарына шолу жасалған.

Түйін сөздер: инклюзивті білім беру, психологиялық бейімделу, индивидуалды ерекшеліктер, кәсіби стресс, психологиялық шектеулер, психикалық даму.

N. Razukhan^{1*}, N.B. Zhiyenbayeva²

¹University of Finance and Economics, Mongolia, Ulan Bator

²Kazakh National Pedagogical University named after Abay, Kazakhstan, Almaty

*e-mail: nurbyek23@gmail.com

Psychological support for inclusive and digital education in the strategies and educational programs of Kazakhstan and Mongolia

The article discusses the main directions of the psychological support of inclusive education in the educational programs of Kazakhstan and Mongolia in the context of digitalization. The authors emphasize that the strategies and educational programs of Kazakhstan and Mongolia contribute to the improvement of professional training of specialists who increase the experience of inclusive education in the country and abroad.

Within the framework of this study, a comprehensive diagnosis of educational motivation, personal qualities and abilities of children with special educational needs of primary school age (students of grade 3) was carried out. As research methods, the method of identifying priority motives in the structure of educational motivation according to the method of N.P. Fetiskin, V.V. Kozlov and G.M. Manuilova, Kettel's personality questionnaire, Dembo-Rubinstein self-assessment test. According to the test results, it was revealed that the most significant motive for the pupils of the 3rd grade was the motive of the student's position, and the most insignificant was the motive of self-development. The analysis showed that academic performance is the basis for self-assessment of the intellectual abilities and reputation of peers. This confirms the data on the tendency of primary schoolchildren to focus on the performance indicators when assessing personal qualities and intellectual abilities, the influence of external assessment on self-esteem.

The essence of psychological support in supporting the process of promoting children with special educational needs: migrants, repatriates, children of national minorities, children with special needs in social adaptation, in education at all stages of support: diagnostic, psychocorrective, developmental.

The article summarizes data on inclusive education, presents research results, and provides an overview of the work of specialists in this area.

Key words: inclusive education, psychological adaptation, individual differences, professional stress, psychological barriers, mental development.

Н. Разухан^{1*}, Н.Б. Жиенбаева²

¹Финансово-экономический университет, Монголия, г. Улан-Батор

²Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Казахстан, г. Алматы

*e-mail: nurbyek23@gmail.com

Психологическое обеспечение инклюзивного и цифрового образования в стратегиях и образовательных программах Казахстана и Монголии

В статье рассматриваются основные направления психологического обеспечения инклюзивного образования в образовательных программах Казахстана и Монголии в условиях цифровизации. Авторы акцентируют внимание на том, что стратегии и образовательные программы Казахстана и Монголии способствуют повышению профессиональной подготовки специалистов, которые увеличивают опыт инклюзивного образования в стране и за рубежом.

В рамках данного исследования была проведена комплексная диагностика учебной мотивации, личностных качеств и способностей детей с особыми образовательными потребностями младшего школьного возраста (ученики 3 классов). В качестве методов исследования были выбраны метод выявления приоритетных мотивов в структуре учебной мотивации по методике Н.П. Фетискина, В.В. Козлова и Г.М. Мануйлова, личностный опросник Кеттелла, тест на самооценку Дембо-Рубинштейн. По результатам тестирования было выявлено, что самым значимым мотивом для учеников 3 класс был мотив позиции ученика, а самым незначимым – мотив саморазвития. Анализ показал, что успеваемость является основой самооценки интеллектуальных способностей и репутации сверстников. Это подтверждает данные о склонности младших школьников ориентироваться на показатели успеваемости при оценке личностных качеств и интеллектуальных способностей, влиянии внешней оценки на самооценку.

В статье также содержательно обоснована сущность психологического обеспечения в поддержке процесса продвижения детей с особыми образовательными потребностями: мигранты, репатрианты, дети национальных меньшинств, дети с особыми потребностями в социальной адаптации, в образовании на всех этапах сопровождения: диагностическом, психокоррекционном, развивающем.

В статье обобщены данные по инклюзивному образованию, представлены результаты исследований, а также дан обзор работы специалистов в этой области.

Ключевые слова: инклюзивное образование, психологическая адаптация, индивидуальные различия, профессиональный стресс, психологические барьеры, психическое развитие.

Кіріспе

Еліміздің мемлекеттік саясатының маңызды негіздерінің бірі – білім берудің ойын формасы. Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптеріне сапалы білім алуға барлығының құқықтарының теңдігі, интеллектуалды даму дәрежесі, психофизиологиялық және тұлғалық басқа қасиеттер сияқты белгілерді ескеру, елдің барлық азаматтарына білімнің қол жетімділігі.

Инклюзивті білім – бұл баршаға сапалы білімге қолжетімділікке жағдай жасауға бағытталған білім беру жүйесін қайта құру процестерінің бірі.

Инклюзия дегеніміз – ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды жалпы білім беру үдерісіне интеграциялау. Физикалық, мәдени, ақыл-ой, танымдық, этникалық параметрлер ескерілмейді. Квалитативты білім берудегі кедергілер жойылып, бейімделу мен әлеуметтік ортаға ену жүріп жатыр.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға да, әлеуметтік бейімделу проблемалары бар балаларға да, қоныс аударушылар мен оралмандардың отбасыларына да, ұлттық азшылыққа да мүмкіндік беру.

Жалпы мағынада инклюзия мамандандырылған білім беру үдерісі ретінде сипатталады, оның мақсаты кедергілерді жою және білім беру

қажеттіліктеріне қарамастан барлық адамдардың оқу процесі мен сапалы білімге тең енуі болып табылады.

Қазақстан Республикасында білім мен ғылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламасын іске асыру шеңберінде орта білім берудің инфрақұрылымдық дамуын – ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға инклюзивті ортада тиісті қолдау мен қолдау көрсетілуі керек.

Орта білім мазмұнын жаңарту – басты міндет. Іске асыру инклюзивті білім беру ортасының іргелі және тұжырымдамалық траекторияларын жетілдіруді талап етеді.

Қазір оқытудың инклюзивті аумағы барлық элем елдерінің, сондай-ақ Қазақстан мен Моңғолия мемлекеттерінің назарын аударып отыр. Алайда, инклюзивті білім беру саласы дамудың білім беру процесінде балалардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін қамтиды және қажет қоршаған ортаның, отбасының, арнайы мұғалімдердің толық қатысуын ескеру және кадрларды даярлау мәселесі, мұғалім кәсібінің мәртебесін көтеру бұл салада оңай шешілмейді.

Инклюзивті оқыту тұжырымдамасы барлық балаларға білім беру процесіне және әлеуметтік бейімделуге қатысуға мүмкіндік береді, барлық кедергілерді жоюға, балаларды бөлуге және жоюға, бөлуге мүмкіндік береді; белсенді, психологиялық және әлеуметтік. Халықтың қажеттіліктерін арнайы қолдау, т.б. жалпы білім беру сапасын сақтауда тиімді кадрларды даярлауға бағытталған мемлекеттік саясат.

Бұл мақалада қарастырылатын мәселелер Қазақстан мен Моңғолия мемлекеттерінің білім бағдарламалары, білім-ғылым саласын дамыту бағыттары, соның ішінде инклюзивті білім беруді дамытуға арналған бағыттарының әлеуметтік-психологиялық ерекшеліктері қарастырылған. Біз Қазақстан мен Моңғолияның стратегиялары мен білім беру бағдарламаларында инклюзивті білім беруді дамытудың бағыттарын анықтау үшін зерттеу жүргіздік.

Арнайы білім беру жүйесі мен инклюзивті білім беру жүйесі екі елде қашаннан бастап дамығаны жайында қысқаша тоқталсақ: Қазақстанда мүмкіндігі шектеулі балаларға арнайы білім беру жүйесінің құрылуының алғышарттары ХХ ғасыр, 1920 жылдары қаланған. Моңғолияда арнайы білімінің дамуы ХХ ғасырдың екінші жартысынан басталған, яғни 1964 жылдан басталған. Сол кезден есту және көру қабілетінен айырылған балалар мен жасөспірімдерді оқыта бастаған. Ал, жалпыға бірдей білім беру, ортаға қарай бейімдеу Қазақстанда

2002 жылдан басталған. Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамыту тұжырымдамасы жалпы білім беру және мүмкіндігі шектеулі балаларды интеграциялау мақсатында 2009 жылы жасалып, 2010 жылдың 1 ақпанында бекітілген. Моңғолия Парламентінің (Мемлекеттік Ұлы Құрылтайы) 2016 жылдың 5 ақпанында «Мүмкіндігі шектеулі адамдар құқықтары туралы» жаңа заң қабылдады. Занда қоғамдық көлікті, жолдарды, тұрғын үйді және басқа да мүмкіндігі шектеулі жандардың мәселелерін жақсарту үшін және білім алуын, дамуын қолдау, әлеуметтік ортаға қарай бейімдеу мақсатында шығарды. Міне, осы кезден жалпыға бірдей білім беру, ортаға қарай бейімдеу бағыты дами бастаған.

Зерттеу әдістері

Қазақстан мен Моңғолия мемлекеттерінің стратегиялар мен білім бағдарламаларында инклюзивті білім беру саласын дамыту бағыттары келесідей қарастырылды. Мұнда, Қазақстан мемлекетінің – «Қазақстан-2050» Стратегиясы, Білім беруді тану және жетілдіру – заманауи білім беру жүйесінің, кадрларды даярлау мен қайта даярлаудың негізгі бағыттары. Бұл міндеттер Қазақстан мен Моңғолияда білім мен ғылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламаларында, Қазақстан Республикасының 2020-2025 жылдарға арналған бағдарламасы, Моңғолияның ұзақ мерзімді бағдарламасы «VISION-2050», Моңғолияның ұзақ мерзімді даму саясаты шегінде 2021-2030 жылдарда жүзеге асырылатын іс-шаралары, Моңғолияның орта мерзімді Білім беруді дамыту жоспары 2021-2030, Моңғолия Үкіметінің 2020-2024 жылдарға арналған іс-қимыл бағдарламасы сынды қос елдің ресми құжаттарында көрсетілген инклюзивті білім беруді дамыту бағыттары мен ерекшеліктеріне талдау жасау мәселелері қарастырылады, Қазақстан Республикасы Ұлт Көшбасшысының жолдауы білім беру мен ғылымдағы бұл қозғалыс векторын ерекше атап өтеді («Қазақстан-2050» Стратегиясы) – заманауи білім беру жүйесінің, кадр даярлау мен қайта даярлаудың негізгі бағдары бойынша «Инклюзивті білім беруді дамыту» бағыттары төмендегідей қарастырылды.

Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз болып қалғалы қашан. Біздің азаматтарымыз үнемі ең озық

жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуы тиіс. Сондай-ақ балаларымыздың, жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды.

Білім беру саласындағы басымдықтары

1. Бүкіл әлемдегі сияқты, Қазақстан мектепке дейінгі білім берудің жаңа әдістеріне көшу керек. Үкімет пен әкімдердің алдына балаларды мектепке дейінгі білім беру және тәрбиемен 100% қамтуға қол жеткізу міндеті қойылған.

2. «Қазақстан-2050» Жаңа бағытын ескере отырып, Үкіметке 2013 жылдан бастап халықаралық үлгідегі куәліктер беру арқылы инженерлік білім беруді және заманауи техникалық мамандықтар жүйесін дамытуды қамтамасыз етуді көздейді. Кәсіби-техникалық және жоғары білім ең бірінші кезекте ұлттық экономиканың мамандарға деген қазіргі және келешектегі сұранысын барынша өтеуге бағдар ұстауы керек. Көп жағынан бұл халықты еңбекпен қамту мәселесін шешіп береді. Жоғары оқу орындары білім беру қызметімен шектеліп қалмауы тиіс. Олар қолданбалы және ғылыми-зерттеушілік бөлімшелерін құруы және дамытуы қажет. Біз академиялық автономия кепілдігін берген жоғары оқу орындары тек оқу бағдарламаларын жетілдірумен шектелмей, *өздерінің ғылыми-зерттеушілік қызметін* де белсенді дамытуы тиіс.

3. Жеке бизнестің, үкіметтік емес және қайырымдылық ұйымдарының, жеке адамдардың әлеуметтік жауапкершілігі білім беру саласында айрықша көрінуі керек. Бұл ең бірінші кезекте лайықты білім алуда оқу ақысын өз бетінше төлей алмайтын жастарға көмек беруге қатысты. Ол үшін қажетті шаралар – Жоғары және орта білім беру жүйесін дамыту үшін мемлекеттік-жекеменшік әріптестігі желісін құру, көпсатылы оқу гранттары жүйесін әзірлеу, бүкіл ел бойынша ғылыми-зерттеушілік және қолданбалы білім берудің өңірлік мамандықтарды ескеретін мамандандырылған оқу орындары жүйесін құру, жоғары оқу орындарындағы оқудың екінші курсынан бастап кәсіпорындардағы міндетті өндірістік тәжірибені заңнамалық тұрғыда бекіту.

4. Бізге *оқыту әдістемелерін жаңғырту* және өңірлік мектеп орталықтарын құра отырып, *білім берудің онлайн-жүйелерін* белсенді дамыту керек болады. Біз қалайтындардың барлығы үшін қашықтан оқытуды және онлайн режимінде оқытуды қоса, отандық білім беру жүйесіне инновациялық әдістерді, шешімдерді

және құралдарды қарқынды енгізуге тиіспіз. Ескірген немесе сұраныс жоқ ғылыми және білім пәндерінен арылу, сонымен бірге, сұраныс көп және болашағы бар бағыттарды күшейту қажет. Орта және жоғары білім берудің оқу жоспарларының бағыттылығы мен басымдықтарын оларға тәжірибелік машықтарға үйрету бойынша және тәжірибелік біліктілікке ие болу бағдарламаларын қосып, өзгерту. Кәсіпкерлікке бағдарланған оқу бағдарламаларын, білім беру курстары мен институттарын құру («Қазақстан-2050» Стратегиясы).

Негізгі бөлім

Университет бағдарламасында қағидаттық өзгерістерді Қазақстандағы цифрлық экономиканың басталған дәуірі айқындайды. Цифрлық экономика сапалы өзге деңгейдегі мамандарды даярлауға бағытталған қағидатты өзге трендтерді қояды және ЖОО-ның профессорлық-оқытушылық құрамынан инновациялық және коммуникациялық технологияларды пайдаланудың тиісті дағдыларын талап етеді (Жиенбаева, 2020).

Т.В. Никулинаның (2018), С.Л. Логинованың (2019), А.Б. Соболевтің (2018), Н.Ю. Игнатовтың (2017) зерттеулерінде цифрлық дәуірдегі білім қазіргі заманғы студентті қалыптастыру үшін маңызды деңгей болып табылады, өйткені ол түлек болашақ кәсіби қызметінде жүзеге асыра алатын қажетті құзыреттіліктерді алуға мүмкіндік береді.

Санчес Дж. (2011), Салинаса А. (2011) студенттерге цифрлық ортада оқу кезінде психологиялық қолдау қажет екенін көрсетті. Бұл негіздеме А. Марейдің зерттеулерімен де расталады (2016) «студенттер үшін оқытудың табыстылығының маңызды факторы оқытушылардың эмоционалдық қолдауы мен психологиялық қолдауы болды».

Инновациялық зерттеулерді дамытудың жаңа саясаты бүкіләлемдік тәжірибенің көрсетуінше, бүкіл инновациялық өндірістік циклды жеке бір елде жүзеге асыруға тырысу – велосипед ойлап шығару деген сөз. Бұл – өте қымбатқа түсетін және әрдайым нәтижелі, жемісті бола бермейтін іс. Табысқа жету үшін ғалымдардың талай буынының тәжірибесіне, тарихи қалыптасқан ғылыми мектептердің арнаулы ақпарат және білімдерінің көп терребайт көлеміне негізделген дербес ғылыми база қажет болады.

Жаңа технологиялық толқын жалына жармасып, теңдессіз инновациялар жасау барлық елдің

қолынан келе бермейді. Біз осыны жете түсінуге тиіспіз, сондықтан біз өте шынайы, барынша прагматикалық стратегия құрғанымыз жөн. Біз шығыны көп емес зерттеулер мен әзірлемелерге ден қоюға тиіспіз (Қазақстан Республикасының Президенті: ресми сайты, 2020). Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында педагогика ғылымының, оның ішінде инклюзивті ортаны дамытудың векторлары зерттелді.

Тәлімгер дәрежесін көтеру және мұғалімдердің дайындық жаңарту Мектепке дейінгі кезеңде мұғалімдердің 41,8%-ы «мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту» мамандығы бойынша білім алмады, ал 54%-ы біліктілікке ие болмады. Қосымша 22000 мұғалімнің біліктілігін арттыру жүйесі бар. Соңғы төрт жылда ХҚО жүйесінде арнайы пәндер бойынша оқытушылар мен магистрлерге деген сұраныс 2,5 есеге өсті. Сондықтан, мұғалімдерді даярлау және қайта даярлау жүйесіндегі оң өзгерістерге қарамастан, білікті мұғалімдерді іріктеуге және оларды ұстап қалуға кері әсер ететін көптеген проблемалар бар. Бұл жағдайда бағдарлама мәселені шешуге бағытталған шараларды қарастырды және елдің педагогикалық әлеуетінің дамуына жол бермеді.

Қала мен ауыл мектептері, аймақтар, білім беру мекемелері мен оқушылар арасындағы білім алушылығын жою:

- тиімсіз білім беру мекемелері мен қоғамдағы қолайсыз топтардың студенттерін қолдау механизмін құру.

- қосымша білім берудің сапасы дамиды және оның ғылыми негізінің тәжірибесінде жүзеге асырылады.

- білім беру жүйесін дамыту және әлеуметтік және әлеуметтік жағынан аз қамтылған отбасылардың балаларының техникалық және кәсіптік білім беруге қатысуын қоса алғанда, оқушыларды оқытудағы мүмкіндіктер мен олқылықтарды жою үшін тиімсіз мектептерді қолдауға күш салынады. Барлық деңгейлерде. Айырмашылықтарды жою және жою – бұл ауқымды шаралар.

Қауіпсіз және жайлы оқу ортасын қамтамасыз ету:

- денсаулық сақтау және әлеуметтік қорғау ақпараттық жүйелерін біріктіретін арнайы және инклюзивті білім беру саласындағы мемлекеттік қызметтер оңтайландырылатын және автоматтандырылатын болады. Бұл психо-медициналық

білім беру консультациясын (бұдан әрі – ПМПК) «медициналық» модельден «психологиялық» модельге ауыстыруға құқығын береді. Бұл кеңес беру қызметі балалардың білім алу қажеттіліктерін анықтауға арналған.

- инклюзивті білім беру саласында жұмыс істейтін мұғалімдерге (мұғалімдер, психологтар, ассистенттер және т.б.) қойылатын біліктілік талаптары кәсіби стандарттарға сәйкес жаңартылады.

Зерттеу нәтижелері

Балалардың қауіпсіз және жайлы өмір сүру жағдайларының жоғары деңгейін қамтамасыз ету:

- жайлылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз ету жағдайлары балалардың, оның ішінде қиын жағдайға тап болған балалардың құқықтарының сақталуына, көптеген білім беру мекемелерінде инклюзивтілік пен қарапайым жағдайлардың болмауына жауап берудің дамымаған жүйесімен қауіп төндіреді;

- Инклюзивті ортаның төмен пайызын 40%-дан аз балабақшалар мен колледждердің мекемелері қамтамасыз етеді, мектептерде бұл пайыздық үлес 60% құрайды. Арнайы білім беру қажеттіліктерін ескере отырып, сапалы біліммен қамту мектеп жасына дейінгі балалардың 28% және мектеп оқушыларының 47% құрайды. Инклюзивті ортада балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау бойынша білікті мамандардың саны да шектеулі.

Жаһандық деңгейде тиісті бәсекеге қабілеттілікті қамтамасыз ету, қолайлы және қауіпсіз оқу ортасын қамтамасыз ету үшін қазақстандық ғылыми қауымдастық келесі іс-шараларды жүргізуі керек.

2025 жылға қарай инклюзивті ортаға қолайлы жағдайлар келесі көрсеткіштермен қамтамасыз етілуі керек:

- мемлекеттік / жалпы білім беру мекемелері (мектептер мен мектепке дейінгі ұйымдар) толығымен (100%)

- мемлекеттік басқару ұйымдары (70%)

- басқа ұйымдар (70%)

Инклюзивті кеңістікте жұмыс істейтін оқытушылар құрамының біліктілік даярлығы деңгейі жаңартылуы керек. Білім берудің осы түріне арналған ресурстар бөлмесінің желілері өзгертілуі керек (Қазақстан Республикасы Премьер-Министрі: ресми ақпараттық ресурсы, 2020).

Балалардың жайлы өмір сүру жағдайларын және қауіпсіздігін арттыру:

- балалардың, соның ішінде қиын өмірлік жағдайдағы балалардың құқықтарының бұзылуына, инклюзивті білім алу үшін жағдайлардың болмауына және білім беру ұйымдарының едәуір бөлігінде қарапайым тұрмыстық жағдайларға уақытылы жауап беру жүйесі жеткіліксіз дамыған, балалардың қауіпсіз және жайлы өміріне қауіп төндіреді;

- инклюзивті ортаның төмен пайызын 40%-дан аз балабақшалар мен колледждердің мекемелері қамтамасыз етеді, мектептерде бұл пайыздық үлес 60% құрайды. Арнайы білім беру қажеттіліктерін ескере отырып, сапалы біліммен қамту мектеп жасына дейінгі балалардың 28% және мектеп оқушыларының 47% құрайды. Инклюзивті ортада балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау бойынша білікті мамандардың саны да шектеулі.

Қазақстандық ғылыми қоғамдастықтың әлемдік деңгейінде бәсекеге қабілеттілікті қамтамасыз ету, жалпы адамзаттық құндылықтарға негізделген жеке тұлғаны оқыту және тәрбиелеу мақсатында қауіпсіз және жайлы оқу ортасын қамтамасыз ету мақсатында келесі іс-шаралар жоспарланған.

Бөлісу көрсеткіштері:

- 100% – Мемлекеттік мектепке дейінгі ұйымдар;
- 100% – Мемлекеттік орта мектептер;
- 70% – ТЖКБ мемлекеттік ұйымдары;
- 70% – Азаматтық қоғам ұйымдарының үлесі.

Инклюзивті білім беруді қолдау үшін ресурстар бөлмелерінің желісін кеңейту. Инклюзивті білім беру саласында жұмыс істейтін мұғалімдерге (арнайы мұғалімдер, мұғалімдер, мұғалімдердің көмекшілері және т.б.) қойылатын біліктілік талаптарын жаңарту (ҚР Премьер-Министрі: ресми ақпараттық ресурс, 2020).

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, ғылым мен білім тұрғысынан «Қазақстан-2050» Стратегиясының мақсаты елдер арасында жеткілікті бәсекеге қабілеттілікке қол жеткізу, білім және ғылым саласында жоғары дамыған ел деңгейіне жету болып табылады. Мұның бәрі өз жалғасын елдің жаңа саяси векторында табады. Білім беру саласындағы басымдықтар артып келеді, барлық балалар қауіпсіз, жайлы және сапалы білім алуға қол жетімді болуы керек. Қатысу коэффициентінің деңгейі 100% құрайды.

Халықаралық инженерлік білім беруді және заманауи техникалық мамандықтар жүйесін, жеке бизнестің, үкіметтік емес және қайырымдылық ұйымдардың, білім берудегі жеке

адамдардың әлеуметтік жауапкершілігін, инновациялық зерттеулерді дамытудың жаңа саясаты, оқыту әдістемесін жаңарту және белсенділерді қамтамасыз ету аймақтық мектеп орталықтарын құра отырып, онлайн-білім беру жүйесін дамыту.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің «Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025» жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында көрсетілген мақсаттардың түйіні педагог кәсібінің мәртебесін көтеру және педагогикалық білім беруді жаңғырту, қалалық және ауылдық мектептердің, өңірлердің, оқу орындарының, білім алушылардың арасындағы білім беру сапасындағы алшақтықты қысқарту, оқытудың қауіпсіз және жайлы ортасын қамтамасыз ету болып табылады. Соның ішінде келер 5 жылда *арнайы және инклюзивті білім беру саласында* мемлекеттік қызметтер көрсету жағдайын оңтайландыру және автоматтандыру, денсаулық сақтаудың және әлеуметтік қорғаудың ақпараттық жүйелерін интеграциялауға нақты жұмыстар атқаруды жоспарлаған. Болашақта *арнайы және инклюзивті білім беру саласын* психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияларға (бұдан әрі – ПМПК) «медициналықтан» «педагогикалық» үлгіге көшуге мүмкіндік береді. ПМПК қызметі балалардың білім алу қажеттіліктерін айқындауға бағытталғаны арнайы және инклюзивті білім беру саласын қарқынды дамытудың әлемдегі ең тиімді жолдардың бірі болып саналады. Кәсіби стандарт негізінде инклюзивті білім беру жағдайында жұмыс істейтін педагогтер (пән мұғалімдері, педагогтер, педагог-ассистенттер және басқалар) үшін біліктілік талаптары жаңартуы, балалардың қауіпсіз және жайлы өмір сүру жағдайларын жақсартуға арналған жоспарлар ең маңызды мақсаттар болап саналады.

Ал енді, Монғолия Парламентінің 2020 жылғы №52 қаулысының 1 қосымшасымен бекітілген «VISION-2050» МОНҒОЛИЯНЫҢ ҰЗАҚ МЕРЗІМДІ ДАМУ САЯСАТЫНЫҢ екінші бөлігі, «АДАМИ ДАМУ» саясатының *басты мақсаты* келесідей. «Біз елдің дамуына негіз болатын, сапалы өмірдің кепілі, әлеуметтік жағынан қорғалатын және бақытты өмір сүруге қолайлы орта болатын әркімге сапалы білім алу мүмкіндігін жасау арқылы әлеуметтік белсенді және сау моңғол халқын дамытамыз».

Ал, білім берудің мақсаты – «Барлығына сапалы білім алу үшін тең мүмкіндіктер құру және жеке дамудың, отбасылық өмірдің және

елдің дамуының негізі ретінде өмір бойы білім алу жүйесін нығайту». Мақсатты іске асыру кезеңдері және қол жеткізілетін нәтижелері үш кезеңнен тұрады:

1-кесте – Негізгі кезеңдер (Моңғолия мемлекетінің Біріктірілген құқықтық ақпараттық жүйесі: веб-сайты, 2020)

I кезең (2021-2030)	II кезең (2031-2040)	III кезең (2041-2050)
Баршаға сапалы білімге тең қол жетімділік жүйесін реформалау	Сапалы білім беру және үздіксіз білім беру жүйесін нығайту кезеңі	Өмір бойы білім алуға ықпал ететін ашық білім беру жүйесін нығайту

Моңғолия Парламентінің 2020 жылғы №52 қаулысының 2-қосымшасымен бекітілген «VISION-2050» Моңғолияның ұзақ мерзімді даму саясатының шеңберінде 2021-2030 жылдары жүзеге асырылатын іс-шаралар, оның ішінде «Білім» секторында жоғарыда аталған мақсаттар бойынша инклюзивті білім беруді дамыту, жүзеге асыратын іс-шаралар мыналар:

- Білім беру қызметтеріне қол жеткізе алмайтын және білім алуға тең қол жетімділікті қамтамасыз ете алмайтын әр қауіп тобындағы студентке қажетті қолдау көрсету.

- Барлық деңгейдегі білім беру мекемелерінің базалары мен инфрақұрылымын жақсарту, стандарттар мен сапа талаптарына сәйкес келетін тең, қол жетімді және сапалы қызметтерді ұсынатын орта құру, балабақша мен мектеп сыныптары мен топтарын нормативтік деңгейге жеткізу.

- Малшылардың, қоныс аударушылардың, аз қамтылған отбасылардың, әртүрлі қажеттіліктері бар және ерекше қажеттіліктері бар балаларға мектепке дейінгі білім беру үшін тең мүмкіндіктер мен жағдайлар жасау, сондай-ақ ата-аналары мен қамқоршыларына мүмкіндік беру арқылы балалардың дамуын қолдау.

- Әр баланың ерекшелігі мен айырмашылығын ескере отырып, сапалы дайындықты ұйымдастыру үшін әр балабақшада арнайы қажеттіліктер бойынша білім беру мамандары жұмыс істейді.

- Мектептің жатақханаларын, жасыл даму нысандарын, спорт және өнер залдарын, асханаларды, ақпараттық технологияларды оқыту залдарын жабдықтау, білім беру ұйымдарының экологиялық стандарттарына сай болу, мүмкіндігі шектеулі оқушылар үшін реттелетін

жағдай жасау, балалар мен тұтынушыларды таза сумен және санитарлық тазалықпен қамтамасыз ету Жұмыс кезең-кезеңімен жоспарланып, жүзеге асырылатын болады.

- Бастауыш және орта білім берудің сапасын арттырып, Моңғолия тарихын, тілін, мәдениетін, ұлттық мұрасын, әдет-ғұрпын, патриотизмін, жеке тұлғаны дамытуды, жетілуін, қос тілділігін және жалпы адамзаттық құндылықтарды оқу бағдарламасына, мазмұны мен әдістемесіне енгізіңіз. Бейнелеу және жүзеге асыру.

- Оқушылар мен мұғалімдерге психологиялық қызмет көрсету, студенттерге мамандық таңдау туралы кеңес беру және олардың болашағын жоспарлау үшін әр мектепте психологтар мен мамандар жұмыс істейді.

- Оқулықтарға, оқу-әдістемелік құралдарға, электрондық оқыту мен қашықтықтан оқытуға қол жетімділікті арттыру, оқушылардың әр түрлі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін оларды әзірлеу және тарату.

- Кәсіби және жоғары білім деңгейіндегі мүмкіндігі шектеулі студенттерді еңбек нарығында бәсекеге қабілетті етіп даярлау үшін мұғалімдер мен мамандарға қол жетімді және тиісті оқу ортасы мен жағдай жасау.

- Білім беру саласында жан-жақты адами саясатты жүзеге асыру, біліктілікке негізделген ұстанымдарды және кәсіби дамуды анықтай алатын жүйені құру, сектордың адам ресурстарындағы гендерлік теңдікті қамтамасыз ету және ауылдық жерлерде жұмыс жасау үшін адами ресурстарды тұрғын үймен қамтамасыз ету.

- Мұғалімдер санаты белгілі бір факторларға байланысты бағаланады: кәсіпқойлық, зерттеушілік, педагогикалық, ақпараттық, білім беру, коммуникативтік, лингвистикалық дағдылар және т.б. Мұғалімдердің дамуы мен кадр саясатына сәйкес кәсіби деңгейдегі мұғалімдер барлық деңгейде қамтамасыз етілуі керек. Жалпы білім беретін мектептер үшін қажетті бастауыш мектеп, арнайы қажеттіліктер мен кәсіби мұғалімдердің кәсіби шеберліктерін дайындау және жетілдіру.

- Мұғалімдерді даярлауда сапа кепілдігінің арнайы индикаторларын белгілеу, оқу жоспарларына қойылатын талаптарды арттыру және білім беру ұйымдарында оқыту құқығын кезең-кезеңмен сертификаттау жүйесін күшейту.

- Педагогтар мен қызметкерлердің біліктілігін арттыру жүйесін реформалау және өз бастамасымен мұғалімдерді дамыту жүйесін нығайту.

- Мұғалімдердің дамуын қолдау жөніндегі оқу-әдістемелік ұйымдардың әлеуетін арттыру, олардың қызметін кеңейту, мұғалімдер даярлайтын жоғары оқу орындары мен колледждер негізінде орталықтар құру және олардың ынтымақтастығын қолдау.

- Ашық білім беру жүйесін құру, интеграцияланған электрондық оқыту және қашықтықтан оқыту платформасын құру, білім беру мекемелерінің барлық деңгейлерін электронды оқытуға толық көшіру, сондай-ақ барлық жастағы оқушылар мен азаматтарға арналған электрондық оқыту бағдарламалары мен мазмұнын әзірлеу және тарату.

- Оқытуда мұғалімдердің ақпараттық, коммуникациялық және коммуникациялық технологияларын пайдалану, электронды оқыту мен қашықтықтан оқытуды жүргізу, ағылшын тілі дағдыларын жетілдіру, ақпараттық, коммуникациялық және коммуникациялық технологияларды оқытудың мазмұны мен стандарттарын халықаралық деңгейге жеткізу және студенттерге электронды сауаттылық білім беру; Электрондық ортадағы қауіпсіздік дағдыларын қамтамасыз ету, азаматтар мен қоғам үшін ақпараттық, коммуникациялық және коммуникациялық технологиялар дағдыларын жетілдіру және оқыту ұйымдарының барлық түрлерінің қатысуын қамтамасыз ету бойынша оқыту мен іс-шараларды күшейту (Моңғолия мемлекетінің Біріктірілген құқықтық ақпараттық жүйесі: веб-сайты, 2020).

2020 жылдың қазан айында бекітілген «Моңғолияның орта мерзімді Білім беруді дамыту жоспары 2021-2030»-ы жүзеге асыруда саясат пен инвестицияларды жоспарлау, білім берудің тиімділігін арттыру, тұрақты, құзыретті және мамандандырылған адами ресурстарды нығайту, сондай-ақ қалалық және ауылдық жерлерде білім беру қызметтерінің сапасын теңестіру қажет. Бұл тең қолжетімділікке, білім беру сапасын қамтамасыз ету жүйесін нығайтуға, кәсіптік және жоғары білім беруде тәуелсіз және қатысымдық басқару жүйесін құруға бағытталған.

Моңғолияның «VISION-2050» ұзақ мерзімді даму саясатын іске асыру стратегиясы – бұл білім беру ортасын жақсартуға, оның ішінде инклюзивті ортаны дамыту мен енгізуге байланысты барлық шараларды жүзеге асыру (Білім және ғылым министрлігі Моңғолия: ресми сайт, 2020).

Моңғолия Парламентінің 2020 жылғы 28 тамыздағы No24 қаулысының қосымшасымен бекітілген «Моңғолия Үкіметінің 2020-2024

жылдарға арналған іс-шаралар жоспарында» көрсетілген «Инклюзивті білім беруді дамытудың» мақсаттары келесідей:

- барлығына сапалы білім алу үшін тең мүмкіндіктер жасау және тең қамту жүйесін нығайту;

- оқушыларға қолайлы оқу ортасын құру, қолжетімділікті арттыру және ерекше қажеттіліктері бар балалардың қарапайым мектептер мен балабақшаларда оқуы мен дамуы үшін мүмкіндіктерін арттыру үшін келесі құрылыстар жүзеге асырылады;

- 273 балабақшаны пайдалануға беру;

- 200 жаңа мектепті пайдалануға беру;

- арнайы мектептер мен балабақшалардың ғимараттарын жаңарту және кеңейту;

- шұңқырлы дәретханасы бар балабақшалар, мектептер мен жатақханаларды жыл сайын кем дегенде 100 заманауи дәретханалармен қамтамасыз ету;

- мектепке дейінгі және орта мектептегі өнер және дене шынықтыру сабақтарының мазмұны мен оқу бағдарламасын жетілдіру және оларды қажетті құрал-жабдықтармен қамтамасыз ету;

- электрондық білім беру платформаларын дамыту, электронды оқыту бағдарламаларын әзірлеу, электронды мазмұн мен электронды сабақтар әзірлеу және барлық жастағы адамдарға өмір бойы оқуды қолдауға мүмкіндіктер жасау;

- жергілікті кәсіптік, оқу-өндірістік орталықтарын, политехникалық колледждер мен университеттерді қолдау, оқытушыларға жергілікті жәрдемақы беру және студенттерге жеңілдікпен оқу ақысын беру;

- халықаралық бәсекеге қабілетті білім беру бағдарламаларын құру үшін құқықтық реформалар жүргізу және оларды кезең-кезеңімен құру.

Моңғолия елінің «VISION-2050» ұзақ мерзімді даму саясатындағы «АДАМИ ДАМУ»-дың басты мақсаты мен білім берудің мақсатын қорытып көрсетсем, мұнда елдің дамуына негіз болатын, сапалы өмірдің кепілі әлеуметтік және бақытты өмір сүруге қолайлы орта құру, әркімге сапалы білім алу мүмкіндігін жасау арқылы белсенді және дені сау халқын дамытуға бағытталған. Әрбір азамат үшін білім берудің жеткілікті қамтылуы және қол жетімділігі қамтамасыз етілуі керек, бұл арнайы және инклюзивті білім беру саласындағы іргелі мәселе. Сапа мен жайлылыққа қолжетімділікті қамтамасыз етудегі реформаларға ашық білім беру жүйесін дамыту және орынға және уақытқа қарамастан, барлығына таңдаған мамандығы бойынша білімін жалғастыруға мүмкіндік

беретін интеграцияланған электрондық оқыту платформасын құру арқылы қол жеткізіледі.

Моңғолия Үкіметінің ұзақ мерзімді жоспары шеңберінде барлығына қвалитет білім алуға мүмкіндік беретін реформалар көздеуде тең мүмкіндіктер жасау және тең қамту жүйесін нығайту, арнайы мұғалімдер даярлау, оқушыларға қолайлы оқу ортасын құру, қолжетімділікті арттыру және ерекше қажеттіліктері бар балалардың қарапайым мектептер мен балабақшаларда оқуы мен дамуы үшін мүмкіндіктерін арттыру мақсаттары *инклюзивті білім беруді келер 4 жыл ішінде басым дамытуға* арналған міндеттері болып табылады (Моңғолия мемлекетінің Біріктірілген құқықтық ақпараттық жүйесі веб сайты, 2020).

Осы зерттеу аясында бастауыш мектеп жасындағы ерекше білім беру қажеттіліктері

бар балалардың оқу мотивациясының, жеке қасиеттері мен қабілеттерінің кешенді диагностикасы жүргізілді. 3 сынып оқушыларының зерттеу нәтижелерін талдау.

Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйловтың әдістемесі бойынша оқу мотивациясы құрылымындағы басым мотивтерді анықтау.

Алынған нәтижелерді талдау көрсеткендей, үшінші сынып оқушыларының 20,8%-ында көрсетілген оқушы позициясының мотиві басым болды (1-кесте). Екінші орында мазмұны жағынан біріншіге жақын сыртқы ынталандыру (жазалау) мотиві болды – субъектілердің 19,1%-ында, сондай-ақ танымдық мотив (сонымен қатар 19,1 %). Үшінші орында жетістік мотивтері мен эмоционалды мотивтер (әрқайсысы 11,6 %). 4-ші орында – коммуникативтік мотив (10,8%) және өзін-өзі дамыту мотиві (6,7%) (1-кесте).

2-кесте – 3-сынып оқушыларын Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйловтың оқу мотивациясының құрылымын диагностикалау әдістемесі негізінде басым мотивтер бойынша бөлу (% бойынша)

Басым мотивтер						
Танымдық	Коммуникативтік	Эмоционалды	Өзін-өзі дамыту	Оқушы позициясы	Жетістік	Сыртқы (көтермелеу, жазалау)
19,1	10,8	11,6	6,7	20,8	11,6	19,1

Оқу іс-әрекетінің басым бағыттары мен мотивтерін салыстыру кезінде біз тиісті бағдар түрлері мен оқытудың жетекші мотивтерінің сәйкестігін анықтадық. Сонымен, басым ойын бағыты бар субъектілерде эмоционалды мотивтер (4,1%) оқытудың жетекші мотивтері болып табылады; субъектілердің 4,1%-ында

сәйкестік анықталды; басым мектеп бағыты бар студенттерде сыртқы ынталандыру (жазалау) мотиві жетекші болды – 5,8%-да және оқушы позициясының мотиві – субъектілердің 5%-ында; бастауыш сынып оқушыларының 5,8%-ында оқытудың коммуникативті бағыты мен коммуникативті себептері сәйкес келді (1-кесте).

3-кесте – Бастауыш сынып оқушыларының бағыттылық түрлері мен мотивтерінің арақатынасы (% бойынша)

Тұлғаның бағыттылық түрлері	Басым мотивтер						
	Танымдық	Коммуникативтік	Эмоционалды	Өзін-өзі дамыту	Оқушы позициясы	Жетістік	Сыртқы (көтермелеу, жазалау)
Ойын 10,8	0,8	0,8	4,1	0,8	0,8	2,5	0,8
Мектеп 20,0	1,6	0,8	0,8	1,6	5,0	4,1	5,8
Өзара қатынас 7,5	1,6	1,6	1,6	-	-	1,6	0,8
Коммуникативті 10,0	-	5,8	1,6	0,8	-	-	1,6
Танымдық 18,3	13,3	-	-	1,6	0,8	0,8	1,6

Нәтижелерді талдау нәтижесінде кіші мектеп жасындағы оқушылардың жеке қасиеттері құрылымында ең айқын: экстраверсия – 58,3 %; оптимизм – 43,3 %; батылдық – 35,8 %; өзіне деген сенімділік – 35,8 % (6-кесте). Сонымен қатар, алынған нәтижелер субъектілердің психоэмоционалды сферасының ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік берді: 42,5% – жоғары жүйке жүйесі; 34,1% – эмоционалды қозғыштық.

«Мен қандаймын?» әдістемесі бойынша өзіндік бағалауды зерттеу.

«Мен қандаймын?» әдістемесінің нәтижесі бойынша сыналушылар 5 топқа бөлінді.

Ең үлкен топты өзін-өзі бағалаудың орташа деңгейі 39,1% болатын кіші мектеп оқушылары құрады. Өзін-өзі бағалау деңгейі

жоғары және өте жоғары оқушылар тиісінше 26,7% және 10,8% құрады. 17,5% және 5,8%-да өзін-өзі бағалау деңгейі төмен және өте төмен (3-кесте).

Дембо-Рубинштейн әдістемесінің нәтижесін талдау «Мен қандаймын?» әдістемесінің нәтижесімен сәйкес келді. Дембо-Рубинштейн әдісі әр түрлі параметрлер бойынша Өзін-өзі бағалаудың биіктігі мен жеткіліктілігін салыстыруға мүмкіндік береді: мінез, ақыл-ой қабілеттері, құрдастарының беделі, келбеті, үлгерімі. Ең жоғары өзін-өзі бағалау «сыртқы келбет» параметрі бойынша алынды: жоғары көрсеткіштерге балалардың 52,5%-ы ие, 25%-ы барабар өзін-өзі бағалауға және 22,5%-ы төмендетілген (4-кесте).

4-кесте – Кеттелл тесті бойынша бастауыш сынып оқушыларының жеке қасиеттерін дамыту деңгейлері, % бойынша

Шкала	Тұлғаның жеке қасиеттерінің даму деңгейі		
	төмен (1 ден 3 балл)	орта (4 тен 7 балл)	жоғарғы (8 ден 10 балл)
Экстраверсия	29,2	12,5	58,3
Өз-өзіне сенімділік	41,7	22,5	35,8
Эмоционалды қозғыштық	18,3	47,5	34,1
Тәуелсіздік	27,5	40,0	32,5
Парасаттылық	22,5	49,2	28,3
Адалдық	30,0	43,3	26,7
Батылдық	31,7	32,5	35,8
Үнемділік	46,7	31,7	21,6
Оптимизм	18,3	29,2	43,3
Өзін-өзі бақылау	32,5	37,5	30
Қарсыласпау	42,5	27,5	30,0

5-кесте – Бастауыш сынып оқушыларын өзін-өзі бағалау деңгейлері бойынша бөлу (% бойынша)

Өзіндік бағалау деңгейі				
Өте жоғары (10 балл)	Жоғары (8-9 балл)	Орта (4-7 балл)	Төмен (2-3 балл)	Өте төмен (1 балл)
10,8	26,7	39,1	17,5	5,8

Екінші орында – мінездің өзін-өзі бағалауы: жоғары өзін-өзі бағалау – 49,2 %, орташа – 32,5 %, төмен – 18,3 % (8-кесте). Бұл деректер өзін-өзі тану жүйесіндегі эмоционалды компоненттің когнитивті компоненттен үстемдігін көрсетеді.

Талдау нәтижесінде академиялық көрсеткіштер құрдастардың ақыл-ой қабілеттері мен беделін өзін-өзі бағалау үшін негіз болатындығы анықталды. Бұл оқушылар жеке қасиеттері мен зияткерлік қабілеттерін бағалаудағы үлгерім

көрсеткіштерін басшылыққа алу тенденциясы, сыртқы бағалаудың өзін-өзі бағалауға әсері туралы мәліметтерді растайды.

Қорытынды

Қоғамның әр мүшесінің және балалардың құндылығы елдің болашағы мен прогресінің кепілі ретінде жүзеге асырылатындығын түсіне отырып, басты және басты міндет – біздің қоғамның әрбір мүшесі үшін ерекшеліктеріне қарамастан, бірдей азаматқа қол жетімді жүйені құру. Оңай қолжетімді және жоғары білім алуы керек.

Қазақстан мен Моңғолия мемлекеттерінің ресми құжаттарында бекітілген ұзақ мерзімді даму саясаты мен стратегиялары 2050 жылға, ал қысқа мерзімді мемлекеттік білім бағдарламалары 2020-2025, 2020-2024 жылдарға арналған және бағдарлама аясында арнайы білім беру мен инклюзивті білім беру саласын дамыту бағыттары толық қамтылғаны әлем елдерінің қазіргі заманға сай арнайы және инклюзивті білім беру саласын дамыту бағыттарына сай болғанын анық көруге болады.

Инклюзивті және арнайы білім беру саласын дамытудың әлеуметтік-психологиялық ерекшеліктерін түйіндеп айтатын болса, ерекше білім алуға қажеттілігі бар оқушылардың

кедергілерін жою мен тең қамту жүйесін нығайту, оларға әлеуметтік-психологиялық жағдай жасау, арнайы педагогтарды даярлау, педагог кәсібінің мәртебесін көтеру, оқушыларға қолайлы оқу ортасын құру, қолжетімділікті арттыру және ерекше қажеттіліктері бар балалардың қарапайым мектептер мен балабақшаларда оқуы мен дамуы үшін мүмкіндіктерін арттыру мақсаттарын толықтай қамтамасыз ету болып табылады. Қарастырылып отырған елдерде білім сапасындағы олқылықтарды жеделдетуге баса назар аударылып, қолайлы және жайлы оқу ортасы құрылып, жоғары халықаралық стандарттарға назар аудара отырып, инклюзивті аумақ өз шекараларын кеңейтуі керек.

Қажеттілігі бар топтар: әлеуметтік, тұрғылықты жері ерекше (мигранттар, оралмандар, этникалық азшылықтардың өкілдері) психологиялық қолдау ретінде психокоррекциялық, дамытушылық жұмыстар жүргізу өте маңызды болып табылады.

Қазақстан мен Моңғолия мемлекеттерінің білім бағдарламаларында инклюзивті білім беру саласын дамытудың әлеуметтік-психологиялық ерекшеліктерін болашақта жоғарғы деңгейде дамытуға бағытталған жұмыстарды жүзеге асыру біздің маман ретінде басты міндетіміз болып табылады.

Әдебиеттер

Жиенбаева Н.Б., Әбдіғапбарова У.М., Разухан Н. Студенттерге бағытталған цифрлық орта жағдайында болашақ мұғалімді даярлаудың жеке жүйесі. «Challenges IN SCIENCE of NOWADAYS» VII Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының жинағы. – Вашингтон, АҚШ. (26-28 қараша 2020). – №3 (36).

Игнатова Н.Ю. Сандық дәуірдегі білім: монография / Н. Ю. Игнатова. Төменгі Тагил: НТИ (филиал) УрФУ, 2017. – 128 б.

Қазақстан Республикасының Президенті: ресми сайты. – Нұр-Сұлтан қ. – URL: https://www.akorda.kz/kz/official_documents/strategies_and_programs (кіру күні: 06.12.2020). – Мәтін: электронды.

Қазақстан Республикасы Премьер-Министрі: ресми ақпараттық ресурсы. – Нұр-Сұлтан қ. – URL: <https://primeminister.kz/kz/news/gosprogramma-razvitiya-obrazovaniya-do-2025-goda-obnovlenie-uchebnyh-programm-podderzhka-nauki-i-elektronnoe-ent> (кіру күні: 04.12.2020). – Мәтін: электронды.

Крюкова О.С. Қазіргі білім беру кеңістігіндегі» сандық « педагогика // Даму тенденциялары мен перспективалары. – 2018. – №13-1. – Б.1-2.

Логинова С.Л. Жоғары білім беруді цифрландыру: негізгі қайшылықтар // үздіксіз білім беру: іске асырудың теориясы мен практикасы. II Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Екатеринбург, 2019. – Б. 104-107.

Марей А. Цифрландыру парадигманың өзгеруі ретінде, 2016. [Электрондық ресурс]. Қатынау режимі: <https://www.bcg.com/ru-ru/about/bcg-review/digitalization.aspx>.

Моңғолия мемлекетінің Біріктірілген құқықтық ақпараттық жүйесі: веб-сайты. – Ұланбатыр. – URL: <https://www.legalinfo.mn/law/details/15406> (кіру күні: 02.12.2020). – Мәтін: электронды.

Моңғолия мемлекетінің Біріктірілген құқықтық ақпараттық жүйесі: веб-сайты. – Ұланбатыр. – URL: <https://www.legalinfo.mn/law/details/15406> (кіру күні: 05.12.2020). – Мәтін: электронды.

Моңғолия мемлекетінің Білім және ғылым министрілігі: ресми веб-сайты. – Ұланбатыр. – URL: <https://www.meds.gov.mn/?p=6763> (кіру күні: 06.12.2020). – Мәтін: электронды.

Моңғолия мемлекетінің Біріктірілген құқықтық ақпараттық жүйесі: веб-сайты. – Ұланбатыр. – URL: <https://www.legalinfo.mn/law/details/15586> (кіру күні: 03.12.2020). – Мәтін: электронды.

Моңғол ұлттық комиссиясы (ЮНЕСКО) жөніндегі Біріккен Ұлттар Ұйымының білім, ғылым және мәдениет мәселелері. – URL: <http://www.unesco.mn/p/48>.

Никулина Т. В. Білім беруді ақпараттандыру және цифрландыру ұғымдар, технологиялар, менеджмент / Т. В. Никулина // Ресейдегі педагогикалық білім. – 2018 – Б.1-2.

Санчес Дж., Салинас А., Оқушылардың жаңа сандық буыны бар ма? Сапалы зерттеу [Электрондық ресурс] // Британдық Білім беру технологиялары журналы. – 2011. – № 42 (4). – Б. 543-556.

Соболев А. Б. Озгерту немесе кету. Цифрлық білім беру ЖОО оқытушыларына қиындық туғызады [Электрондық ресурс] / А.Б. Соболев // «Поиск» электрондық газеті. – 2018. – № 1-2. <http://www.poisknews.ru/theme/edu/31969/>.

Тюлюш М.К. болашақ мұғалімнің инклюзивті білім беру жағдайындағы жұмысқа кәсіби дайындығы / М. К. Тюлюш, ч. Д. Домур-оол. / Ғылыми зерттеулер азимуты: педагогика және психология. – 2019. – Т.8. – № 4 (29). – Б. 235-239.

References

Ignatova N.Yu. (2017) *Obrazovanie v cifrovuu epohu* [Education in the digital age: monograph]. Ministry of education and science of RF, NTI (branch) UrFU, 128 p.

Integrated Legal Information System of Mongolia: website (2020), – URL: <https://www.legalinfo.mn/law/details/15406> (date accessed: 02.12.2020).

Integrated Legal Information System of Mongolia: website (2020), – URL: <https://www.legalinfo.mn/law/details/15406> (date accessed: 05.12.2020).

Integrated Legal Information System of Mongolia: website (2020), – URL: <https://www.legalinfo.mn/law/details/15586> (date accessed: 06.12.2020).

Kryukova O.S. (2018) *Tradicionnaya i “Cifrovaya” pedagogika v sovremennom obrazovatelnom prostranstve* [Traditional and “Digital” pedagogy in the modern educational space]. Trends and prospects of development, vol. 13-1, pp. 1-2.

Loginova S.L. (2019) *Cifrovizaciya viswego obrazovaniya: osnovnie protivorechiya* [Digitalization of higher education: the main contradictions]. Materials of the II International Scientific and Practical Conference Continuing education: theory and practice of implementation, pp. 104-107.

Marey A. (2016) *Cifrovizaciya kak izmenenie paradigmi* [Digitalization as a paradigm shift]. BCG Electronic resource, URL: <https://www.bcg.com/ru-ru/about/bcg-review/digitalization.aspx>. (date accessed: 02.12.2020).

Ministry of Education and Science of Mongolia: official website (2020), – URL: <https://www.meds.gov.mn/?p=6763> (date accessed: 06.12.2020).

Mongolian National Commission of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). – URL: <http://www.unesco.mn/p/48>. (date accessed: 03.12.2020).

Nikulina T.V. (2018) [Informatization and digitalization of education, concepts, technologies, management]. Pedagogical education in Russia, pp 1-2.

President of the Republic of Kazakhstan: official website (2020) Strategies and programs, – URL: https://www.akorda.kz/en/official_documents/strategies_and_programs (date accessed 06.12.2020).

Prime Minister of the Republic of Kazakhstan: official information resource (2020) Programm of education development, – URL: <https://primeminister.kz/en/news/gosprogramma-razvitiya-obrazovaniya-do-2025-goda-obnovlenie-uchebnyh-programm-podderzhka-nauki-i-elektronnoe-ent> (date accessed 04.12.2020).

Sánchez J., Salinas A., Contreras D., Meyer E. (2011) Does the new digital generation of learners exist? A Qualitative Study. British journal of educational technology, no 42(4), pp. 543–556.

Sobolev A. B. (2018) *Izmenis’ ili uidi. Vizovi cifrovogo obrazovaniya prepodavatelyam vuza*. [Change or leave. Digital education challenges university teacher]. Electronic newspaper “Search”, no 1-2. URL: <http://www.poisknews.ru/theme/edu/31969> (date accessed 05.12.2020).

Tyulyush M.K. (2019) *Professionalnaya podgotovka buduwich uchitelei rabote v usloviyah inclusivnogo obrazovaniya* [Professional training of the future teacher to work in the conditions of inclusive education]. Azimut of scientific research: pedagogy and psychology, vol. 8, no 4(29), pp. 235-239.

Zhienbayeva N.B., Abdigapbarova U.M., Razukhan N. (2020) *Personalizirovannaya sistema podgotovli buduwich uchitelei v usloviyah studentocentrirovannoi cifrovoi sredi* [Personalized training system for future teachers in a student-centered digital environment]. Collection of the VII International Scientific and Practical Conference Challenges in science of nowadays, vol. 3, no 36, pp.417.